

Bu sayının hazırlanmasındaki katkılarından dolayı
Gülseren Aksop
Pembe Behçetoğulları
Bedriye Poyraz
Hakan Tuncel
Angora Reklamcılık ve Yayıncılık Ltd.
ve
Ajans-Türk Basımcılık A.Ş.'ye
teşekkür ederiz.

kültür ve iletişim

Yapım - Üretim
Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş.
Necdet Evliyagil Caddesi, Batıkent • Ankara
Tel: (0.312) 278 08 24 • Faks: (0.312) 278 18 95
www.ajansturk.com.tr

Önemli Bir Dönemece Yaklaşırken: ki Bir Yılını Dolduruyor

Kültür ve İletişim birinci sayısında kendisini iletişim, kültür ve toplumsal düşünce alanlarında yer alan bir "olağan bilim dergisi" olarak tanıttı. Sanırım bu alanlarda çalışan akademisyenlerin kulaklarında "ciddi ve hakemli bir akademik dergi" olarak yer etmeyi başardık. Dergi ile ilgili çevreleri ilgilendiren bir başka konu, Kültür ve İletişim'in, alçak gönüllüce de olsa, uluslararası platformlarda fark edilme arzusuuydu. Bu alanda da bir gelişme kaydettik: Kültür ve İletişim birinci sayısından itibaren dünyanın en yaygın dağıtımına sahip indekslerinden olan MLA International Bibliography'de¹ ve yine MLA tarafından yayımlanan Directory of Periodicals'da yerini aldı. Derginin dağıtımını konusunda yaşadığımız güçlükleri saymazsak, önümüze koyduğumuz hedefleri gerçekleştirdiğimizi söyleyebiliriz.

İkinci sayısını siz okurlarına sunan Kültür ve İletişim bir yılını doldurarak önemli bir dönemece giriyor. Üçüncü sayının hazırlıkları tüm hızıyla süren dergimizin sponsorlara ve reklamlara olduğu kadar (ve bizce bunlardan çok daha önemlisi) abone okurlara ihtiyacı var. Dergiyi yayına hazırlayan ekibin ve (çok önemli bir işlevi yerine getirerek Türkiye'de alanında ilk ciddi hakemli akademik dergi olmamızı sağlayan) hakemlerimizin hiçbir maddi karşılık belemeksizin çalıştıklarını hatırlatarak okurlarımızdan dergimize abone olmalarını, eğer bunu yapamıyorlarsa sık sık gittikleri büyük kitapçılara ısrarla ki'nin niye standlarında olmadığını sormalarını istiyoruz. Kısaca, doğru bir şey yaptığımızı inananların maddi ve manevi desteklerini istiyoruz.

Halil Nalçaoğlu
Editör

¹
MLA-Modern Language
Association.

Uluslararası platformlarda fark edilmek arzusu hiçbir şekilde "yabancı" ya da "Batılı" olana duyulan tek yönlü bir hayranlık ve kendini "onlara" beğendirme çabası olarak okunmamalı. Kültür ve İletişim çalışanları olarak uluslararasılığı Türkiye'de çalışan akademisyenlerin zaten hakkı olan şeylere ulaşmaları; uluslararası etkinlikler içinde aktif olarak yer almaları; ve araştırma bulgularını aynı alanda çalışan "yabancı" akademisyenlerle paylaşmaları olarak tanımlıyoruz. Gerek birinci sayımızda yer alan Gerbner makalesi, gerek dergimize İngiltere ve ABD gibi ülkelerden ulaşan makaleler ve gerekse uluslararası indekslere katılmamız bu konuda atılmış alçak gönüllü adımlar ve kazanımlar sayılmalı.

İletişim alanında çalışan akademisyenlerin uluslararası platformda seslerini duyurmalarının tek yolu yayın değil kuşkusuz. IAMCR (International Association for Mass Communication Research) ve ICA (International Communication Association) gibi uluslararası kuruluşların her yıl düzenledikleri uluslararası konferanslar bir başka açılım kanalı olarak görülebilir. Dergimizde yer alan yazıları tanıtmadan önce bu kuruluşlardan ICA'nın 1999 konferansı ile ilgili bilgi vermek istiyorum.

ICA 1998 toplantısını Sınırlararası İletiş(eme)mek ([Mis]Communicating Across Borders) teması ile Kudüs'te gerçekleştirdi. 1999 yılı toplantısını ise 27-31 Mayıs tarihleri arasında San Francisco, California'da gerçekleştirecek. Önümüzdeki yılın teması İletişim ve Çelişkiler: Söylem Aracılığıyla Farklılıkları Kucaklamak (Communication and Contradictions: Embracing Differences Through Discourse). Bu konferansa bir tebliğ veya panel önermek için son tarih 1 Kasım 1998 (posta damga tarihi).

Konferansa Çağrı broşüründe bu yılın konferans program başkanı Linda L. Putnam temayı açıklarken, yaşamımızdaki karşıtlıkların rolünün, kavrayışlarımızı ve keşiflerimizi biçimlendiren ikilemlerin, çelişkilerin ve akılsal karmaşaların konferansın ilgi odağında yer alacağına işaret ediyor. Putnam, tema başlığında yer alan "kucaklamak" kelimesine özel bir anlam atfediyor. "Farklılıkların kucaklanması," klasik iletişim düşüncesinin temelinde yer alan anlaşma, oйдаşma ya da anlaşmazlıkla-

rın orta noktada çözüme kavuşturulmasından çok, farklı kutupları farklılarıyla bir arada düşünmek anlamını ima ediyor. Bu tema bizi ayrıca, karşıtlıklardan doğan gerilimlerle ilişki kurmaya, onları sorgulamaya ve farklı bakış açıları arasındaki etkileşimleri/geçişlilikleri anlamaya çağırıyor. Çelişkiler, dilimizdeki erkek-kadın, beyaz-siyah ve iyi-kötü gibi ikilikler kadar, rasyonel-rasyonel olmayan, birey-toplum ve eylem-yapı gibi ikilikler üzerine yapılan felsefi tartışmalar aracılığıyla da kavranabilir. Putnam, iletişim ve çelişkileri çalışmanın İletişim alanına üç kritik konunun çalışılması sayesinde katkı sağlayacağını söylüyor: (1) yaratıcılık ve keşif tarzları; (2) farklılıklara tepki biçimleri; (3) uyuşması imkansız araştırma perspektiflerini diyalog içinde birbirine bağlama olanakları.

ICA konferansına tebliğ sunmak için konferans temasına uygun bir çalışma yapmanın zorunlu olmadığını belirtmeliyiz. ICA üyeliği ve 1999 konferansı ile ilgili ayrıntılı bilgi almak isteyenlerin dergimize ulaşabilecekleri gibi doğrudan konferans sekreteryasına² yazabileceklerini belirtmek ve birinci sayıdaki editör yazısının sonunda yer alan çağırımı yinelemek istiyorum: "İletişim, kültür eleştirisi ve toplumsal düşünce alanlarında hakemli akademik bir dergi, bu alanlarda çalışan akademisyenlerin ve alana ilgi duyan herkesin etkin katılım ve desteği ile yaşayabilir. Sizleri olağan dışı bir şey yapmaya, bu "olağan bilim dergisini" yaşatmaya çağırıyorum."

Richard Rorty, Consequences of Pragmatism adlı derleminde sosyal bilimcilerle şairlerin, drama yazarlarının ve romancıların işlevlerinin benzeştiği bir noktaya işaret ediyor: bir tür tercümanlık (202). Yani, "dış dünyada" olup bitenlerin genellikle "bizim" anlayacağımız bir dilde gerçekleşmediğini; "toplumun" (ya da tercihinize göre "toplumsal aktörlerin") dilinin meraklı herkese açık, şeffaf bir dil olmadığını; anlama ve anlamlandırma edimlerinin her zaman tercüme edimleri (de) olduğunu söylüyor. Bu yaklaşım, son zamanlarda sosyal bilimlerde etkisini giderek hissettiren yeni epistemolojilerin yalnızca disiplinlerarası sınırların değil ama aynı zamanda sosyal bilim-kurgu (fiction) ayrımını güvence altına alan sınırların da artık kesikli

2

Robert Cox
International
Communication Association
P.O. Box 9589
Austin, TX 78766, USA
Tel.: 1-512-454-8299 Faks:
1-512-451-6270
Email:
icahdq@uts.cc.utexas.edu

çizgilerle gösterilmesi gerektiğine işaret ediyor. İletişim alanının genellikle oldukça "tutucu" kanadını temsil eden ve yine genellikle Amerikan kökenli olduğu bilinen "kişilerarası iletişim" alanının önemli isimlerinden Arthur P. Bochner ise postmodernist ve yapısalcı-sonrası söylemlerin etkisi altındaki sosyal bilimlerin içinde bulunduğu hali "güven krizi" kavramı ile tanımlarken bu durumu hem "endişe verici" hem de "heyecan verici" bulduğunu belirtiyor (21).

Postmodernist ve yapısalcı-sonrası söylemlerin etkisinin en son ulaşması beklenecek yerin "kişilerarası iletişim" olduğu düşünülecek olursa, bu söylemlerin yapıbozuma uğrattığı "bilimci güveninin" artık tek yönlü bir yola girerek söylemlerimizden uzaklaşmaya başladığını söylemek çok abartılı olmaz sanırım. İletişim alanında çalışanların üzerinde yoğunlaştıkları toplumsal görüngülere baktığımızda, yukarıda özetlenen yapısal-epistemolojik dönüşüme koşut bir değişiklik gözlemek olası. Modern ve önemli ölçüde modernleş(tiril)miş toplumların iletişim etkinlikleri daha önce gözlenmeyen (ya da hiç bu şekilde kavramsallaştırılmamış olan) bir birleşme.(integration) ve ayrışma (disintegration) hareketini aynı anda sergiliyor. Bir yandan enformasyon sektörüne ait sermaye uluslararasılaşıp birleşirken öte yandan tam da bu uluslararasılaşmanın bir sonucu olarak kültürlerarası seyahat eden simgeler, üzerinde yaşadığımız dünyada farkın ne kadar "yapısal" olduğunu düşündürüyor.

Böyle bir ortamda "iletişim eğitiminin" iletişim alanında çalışanların dikkate alması gereken önemli bir konu olduğu düşüncesinden hareketle, bu sayımızın yarısından fazla bir bölümünü eğitim konusuna ayırdık. Derginin ilk sayfaları dünyanın "güncel konumunun" elden geldiğince farklı yorumlanmasına olanak tanıyacak, öte yandan "iletişim eğitimi" sorunsalını tek bir karşıtlığa indirgeyen bir tartışma sorusu ve bu soruya verilen üç yanıtı içeriyor. Sanırım okurlarımız tartışmaya farklı iletişim okullarından katılan ve farklı ardyörelere sahip üç akademisyenin yanıtları arasındaki koşutlukları ve ayrışmaları ilgiyle karşılayacaklar. Umudumuz bu konunun sadece bu dosya ile sınırlı kalmayıp sonraki sayılarımızda da her boyutu ile derinlemesine irdelenmesi.

Türkiye sorunlu bir üniversite sistemine sahip. Üniversite sistemini tanımlayan sorunların en azından bir kısmının arkasında devlet ve özel sektör ile bunların temsil ettiği değer sistemleri arasındaki gerilimi görebiliriz. Türkiye'de "devlet geleneği" olarak bilinen ve "kamu çıkarı" ilkesini ağırbaşlılık ve yoğun bir bürokratik yapılanma ile yürürlüğe sokan anlayış uzun zamandır çeşitli kesimlerce sorgulanıyordu. Devlet üniversitelerinin "evrensel değerler" ve "devlet ciddiyeti" ile yürüttüğü eğitim faaliyetlerinin, kimi alanlarda ve belli üniversiteler özelinde, Türk yatırımcısının (ve genelde işverenin) ihtiyaçlarını karşılamaktan çok Türk gençliğinin istihdam sorununa 4 yıllık geçici çözüm anlamına geldiği düşünülebilir. Devletin kendisinin "iyi" ve "kötü" devlet üniversitesi ayrımı yapmaya başladığı ülkemizde "iyi" devlet üniversitelerine öğrenci ve öğretim elemanı olarak girmek giderek zorlaşıırken, özel ve vakıf üniversitelerinin kurulmasına izin veren yasal düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan, sermaye kesimi ile yakın ilişkiler içinde olan kimi yükseköğretim kurumlarının yetkilileri, çeşitli platformlarda devlet üniversitelerinde eğitim gören/görmeye çalışanlardan farklı bir üniversite mezunu tipi arandığını iddia ediyorlar.

Ancak bu iddianın arkasında yattığı varsayılan "kaliteli eğitim" çok pahalı olduğundan herkese sunulamıyor. "Kaliteli eğitim" büyük yatırımcıların hedefe yönelik olarak kurdukları eğitim kurumları dışında yer alan devlet üniversitelerine yaygınlaştırılabilir mi? Bu sorunun yanıtı, "üniversite-sanayi işbirliği" kavramında düğümleniyor. Metin Özügürlü, Kültür ve İletişim'in "eğitim dosyasına" yaptığı katkıda bu kavramın Türkiye üniversitelerinin bilimsellik, özerklik ve demokratiklik ilkeleri etrafında toplanan taleplerine ne ölçüde yanıt verebileceğini bilim etiği perspektifinden irdeliyor. Ülkemizde son on yıldır yasal ve teknik hazırlıklarının yapıldığı üniversite-sanayi işbirliği programının eleştirel bir değerlendirmesi olan "Üniversite-Sanayi İşbirliği Üzerine Bir Eleştiri" başlıklı bu yazı titiz bir yorumsama (Özügürlü başta TÜBİTAK olmak üzere pek çok resmi kurum raporunun eleştirel okumasını yapıyor) ve ideolojik eleştiri niteliğini de taşıyor. Sanıyorum bu yazı "fakül-

te/firma ikilemini" giderek daha derinden hissedilen akademisyenlerin yoğun ilgi ve yorumlarına hedef olacak.

Erol Mutlu ve Hakan Tuncel "Education for Broadcasting" başlıklı yazılarında 1993 yılında ABD ve Türkiye'de gerçekleştirdikleri karşılaştırmalı görgül araştırmanın sonuçlarını sunuyorlar. Araştırmanın hedefi çıkarım veya genelleme yapmak değil, ancak, iki farklı kültürde yetişmiş ve aynı alanda eğitim gören yükseköğretim öğrencilerinin gelecekteki mesleklerine ilişkin perspektiflerini yansıtmaları, yayıncılık mesleği ve yayıncılık eğitimi arasındaki ilişkiye ışık tutarak somut bir tavır önerisinde bulunması açısından son derece ilginç bir çalışma. Bu tür görgül araştırmaların Türkiye'de iletişim eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında tekrarlanması ve medya sektörü ile bu sektöre eleman sağlayan eğitim kuruluşlarının nasıl bir ilişki içinde olmaları gerektiği konusunun bütün boyutlarıyla irdelenmesi gerekli. Mutlu ve Tuncel'in bu çalışmalarının bu tür yeni araştırmalara örnek oluşturacağını umuyoruz.

Erdal Dağtaş ve Serhat Kaymas'ın "Türkiye'deki İletişim Eğitimi Üzerine Öneriler" başlıklı makaleleri "eğitim" dosyasının son parçası. Makalenin önemli boyutlarında biri, bir önceki makalede Mutlu ve Tuncel'in görgül çalışmalarıyla ileri sürdükleri eğitim-sektör sürekliliği konusundaki tezlerine karşıt bir konum oluşturması. Mutlu ve Tuncel iletişim sektörü ve iletişim eğitimi arasında anlamlı bir süreksizlik gözlerken Dağtaş ve Kaymas eğitim kurumları ve sektör arasında eşgüdüm önererek sektörün istemleri ile eğitimin verebileceklerini buluşturmaya tasarladıklarını ortaya koyuyorlar. Bu bakımdan iki makalenin birlikte okunması anlamlı olur kanısındayım. Dağtaş ve Kaymas'ın iletişim eğitiminin "iyileştirilmesi" konusunda "eleştirel" bir pedagoji öneren; müfredat ve kurumsal yapılanma sorunlarına somut çözümler getiren makaleleri programlarını yeniden gözden geçiren ya da yeni kurulan ve program oluşturma çabası içinde olan iletişim okullarının dikkatine sunulur...

Bu sayıda yer alan eğitim dosyası dışındaki ilk yazı Barış Çakmur'a ait: (1) "Kültürel Üretim Ekonomisi Politikası: Kültürün Meşalaşmasında Genel Eğilimler." Çağımızda günlük yaşamı

giderek artan bir hız ve yoğunlukla belirleyen medyanın kültürel üretimince belirlenen "toplumsal gerçeklik" nasıl bir yöntem ve yaklaşımla araştırılmalıdır? Sanırım bu sorunun unsurlarından olan "medya" ve "kültürel üretime" yapılacak vurgu temelinde en az iki önemli kuramsal kampın netleşmesi söz konusu. Çakmur bu makalesinde "kültürel ürünlerin" tüketimini kapsayan araştırma programlarının yapısal nedenlerden kaçınılmaz olarak "eksik" kalmaya mahkum olduğunu savlıyor. Çakmur'a göre, bu ürünlerin "hangi mekanizmalarla" ve "nasıl bir yapı içinde" (kapitalist toplumsal formasyon) üretildiklerinin analize dahil edilmesi tercihin ötesinde bir "gerekliliğe" işaret ediyor. Bu içerik açısından son derece yoğun çalışmanın "başka kamplardan" ya da "bir kamplaşmanın gerekli olmadığını savunan" perspektiflerden eleştirel yanıt alacağını düşünüyorum.

Kültür ve İletişim'in birinci sayısını dünyaca tanınmış iletişim araştırmacısı ve kuramcısı George Gerbner'in "The Stories We Tell" ("Anlattığımız Öyküler") makalesi ile açmıştık. Gerbner'in yazısı bu sayıda eleştirel bir yanıt alıyor: İrfan Erdoğan "Gerbner'in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı makalesinde "ekme (cultivation) tezi" ve "kültürel göstergeler (cultural indicators)" yaklaşımlarını yöntem, bulgular ve önerilen çözümler açısından eleştirel bir şekilde değerlendiriyor ve anılan perspektiflerin yetersizlikleri üzerinde duruyor. Erdoğan'ın eleştirisinin çok güçlü hissedildiği iki alandan söz edebiliriz: "Kültürel Göstergeler" araştırma programının görgül yöntemlerle televizyon içeriğinde buldukları ve "dış dünya" hakkında yine görgül yöntemlerle izleyicilerden elde edilen kanılar arasındaki ilişkinin niteliği; ve (2) merkez (emperyalist) ülkeler dışına sembol aktarımı düşünüldüğünde bu sembollerin hangi kültürü (nasıl) ekeceği konusu--diğer bir deyişle "öykü anlatan" "biz"in gerçekte kim olduğu...

Gregory B. Lee'nin bu sayıda yer alan "Chineseness and MTV: Construction of the 'Ethnic' Imaginary and the Recuperation of National Symbolic Space by the Official Ideology" yazısı, Kültürel Çalışmalar kategorisi altında değerlendirilebilir. Böylece okurlarımıza dergimizin kapılarının bu alana da açık olduğunu bir kez daha iletmiş oluyoruz. Lee bu makalesinde

yalnızca iyi bir kültürel analiz örneği vermekle kalmıyor ama aynı zamanda kimi kültürel pratiklerin devlet ideolojisi, sansür-cülük ya da kurulu düzenin yeniden üretilmesi gibi kavramlarla nasıl örtüşebileceğini gösteriyor. Bu makale Türk bayrağın- dan sahne elbisesi yaptırılan ya da Anıtkabir ziyaretli video klipler çekilen ülkemiz için önemli bir kültürlerarası karşılaştır- ma olanağı olarak değerlendirilmeli. Bir de yazarla ilgili notu- muz var: Lee yazısının kabul edildiği tarihlerde University of Hong Kong'dan University of Lyon Jean Moulin'e (Fransa) geç- ti.

Dergimizin birinci sayısını okuyanlar Mutlu Binark ismini hatırlayacaklar. Binark bu kez Peyami Çelikcan'la birlikte okur- lara "Mahrem'in Müzakereye Çağırılması ve Yıldı Örneği: Mah- rem Alandan Pop-Mahrem Alana" adlı bir kültürel metin anali- zi sunuyor. Metnin öne çıkan boyutu kültür çalışmaları alanın- da mevcut kavramlar içinde bir kavramsal çerçeve oluşturmak- la yetinmeyip, yeni bir kavram önermesi: pop-mahrem. Mah- rem alanın popülerleştirilmesi Türk televizyon izleyicisinin ya- kından tanıdığı ve oldukça yoğun ilgi gösterdiği bir rating tak- tiği. Huysuz Virjin başta olmak üzere bu taktiğin sonucu olan pek çok program ve tür var. Beyaz Saçlı Prens: Yıldı programı yazarların böyle bir kavramsal yeniliğe duyulan ihtiyacı ve ka- musal alana taşınan mahrem'in kamusal alanı ne ölçüde demok- ratikleştireceği sorusunu tartıştıkları örnek kültürel metin ola- rak seçilmiş. Lee'nin makalesi ile birlikte okunabilecek bu anali- zin de eleştirel ilgi uyandıracığını umuyoruz.

Kaynakça

- Rorty, Richard (1982). *Consequences of Pragmatism (Essays 1972-1980)*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bochner, Arthur P. (1994). "Perspectives on Inquiry II: Theories and Stories." *Handbook of Interpersonal Communication*. Mark L. Knapp ve Gerald R. Miller (der) içinde. Thousand Oaks: Sage.

Tartışma

"İletişim Eğitimi"

Makro anlatılara ve bunların ürünü olan kimi kavramlara olan güvenin giderek azalması gibi sendromlarla belirgin hale gelen postmodern durumun söylemsel cazibesi bugün "özcülük-karşıtlığını," en azından belli akademik çevrelerde, egemen epistemoloji konumuna sokmuş durumda. Öte yandan, belli bağlamlarda özcülük-karşıtlığının bu derece popüler olmasının arkasında özcülük-karşıtlığıyla reddedilen şeyin, yani özcülüğün, kendine muhkem bir yer edindiğinin görülmesi gerektiği kanısındayım. Özcülük karşıtlığının özgül bağlamlarda bir anlam ifade edip etmediği konusunda derinlemesine düşünülmesi gerekiyor. Söz konusu özgül bağlamlardan çok önemli bir tanesi "eğitim."

Öyle görünüyor ki, genel bir başlık olarak eğitim tüm cazibesine karşın postmodern özcülük-karşıtlığı söylemine zor uyum sağlayan konuların başında geliyor. Bunun en belirgin nedeni, eğitimin temel varsayımının bir tür öz fikri içermesi. Her ne kadar postmodern söylem içinde bilginin verili olmayıp "kurulduğu" iddia edilse de, eğitimin bir noktadan diğerine bir bilgi akışı, dolayısıyla bir verici (eğitici) bir de alıcı (eğitilen) özne varsaydığını göz ardı edemeyiz. Dünyanın şu an içinde bulunduğu "durum" ne olursa olsun, karşısında öğrenci dolu bir sınıf bulan bütün eğitimciler, adına "bilgi" denilen şeyin bir noktadan diğerine seyahat ettiğini, etmek zorunda olduğunu, kabul edeceklerdir diye düşünüyorum. Bu "seyahatin" biçimi, içeriği, yönü, nasıl bir ortamda ve ne hızda gerçekleştiği bu durumu çok fazla değiştirmeyecektir.

Halil Nalçaoğlu
Editör